

שאלה: כל יום שומעים אנו שבע פעמים (לכל הפחות) אמירת קדיש. שם מאריכים לשון באמירת שמונה שבחים: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל. זה נראה כמו גיבובי מלים. האם תוכל לבאר מה היחודיות של כל מלה ומלה, ומפני מה מאריכים כל כך בשבחים?

תשובה: לא מצאתי בספרים ביאור מפורט, מלה אחר מלה. אבל הבה ננסה לצרף יחד מה שראינו בספרי קודש.

[א] יתברך. שאלו הרבה מה שייך "לברך" את ה'. הרי הוא מקור הברכה וכל ברכות העולם נקבעות על פיו, וכיצד נגיד שאנו נברך אותו? אלא מבאר הרב שמשון רפאל הירש כי כולנו כורעים בְּרַךְ לפניו, כולם מקבלים את מרותו. הסביר מהרש"ל (בהערותיו לספר סמ"ג) כי במה שהודינו את כניעתנו לפניו, ע"י כריעתנו, הקב"ה הוא הנושא של "ברכה" שבטאנו ע"י כריעת הברכיים. ובאמת בשו"ע (או"ח נו סעיף ד) פסק שיש לכרוע ארבע פעמים בעת שעונים על קדיש.

[ב] וישתבח. כתב המלבי"ם (ביאור המלים לתהלים קיז, א) כי "שבח" מתקן הענין ביתר שאת. על המקרא "דור לדור ישבח מעשיך" (תהלים קמ"ה) אלו האומות שרק הללו עד עכשיו, עתה ישבחו את ה' כי יתעלה בעיניהם יותר ממה שהיה מקודם.

[ג] ויתפאר. מבאר המלבי"ם (הכרמל, ערך: פאר) לציין שמעשיו של הקב"ה הם למעלה מהטבע הנהוג. הם פלאיים.

[ד] ויתרומם. מבאר המלבי"ם (הכרמל, ערך: גדל רם) כי "רום" היא נקודת המעל שאין לנו תפיסה בו. "ונרוממה שמו יחדיו" שמצד מהותו של הקב"ה הוא מרומם ונעלה מכל רעיון והשגה אנושית.

[ה] ויתנשא. מבאר המלבי"ם (על ישעיה ב, יג) "רם מציין נקודת המעל בהחלט. ונשא מציין דבר הנשא ממדריגה למדריגה, מהתחת אל הגובה". זאת אומרת, לא רק שהקב"ה הוא עצמו נשגב למעלה מהשגותינו (ויתרומם), אלא הוא מקבל נשיאות ממה שהשפלים כמונו מכירים את מעמדו, מכירים את עליונותו, מכירים את שליטתו הבלעדית. מזה הזזנו את המושג ממה שחשבנו

בפשיטותנו כשהיינו צעירים ופחות מבינים, מפני מה שאנו התבגרנו והשתלמנו וכעת אנו מבינים יותר. הענין התנשא מהשטחיות אל הרוממות.

[נ] ויתהדר. מבאר המלבי"ם כי "הדר" הוא היופי החיצוני. אני מוסיף שלא רק שהענין הוא נכון ואמת, אלא הוא יופי של מחשבה, מלא נוי והדר.

[ז] ויתעלה. כי עד כה חשבנו עליו במושגים מוגבלים אנושיים. אבל כאשר הבננו שהוא למעלה מהיכולת השכלית שלנו להבין לאשורו, בזה הוא מתעלה. כל עוד אנו בגוף, אנו חומרניים ומבינים בגבול מצומצם מאד. אבל אחרי שאנו נעלה לעולם הנצח, נבין לאין-ערוך יותר מגדולתו של הקב"ה. אמרו חז"ל על המקרא "לא יראני האדם וחי" (שמות לג, כ), "בחייהם אינם רואים, אבל רואים הם בשעת מיתתן" (ספרא, ויקרא, נדבה פרק ב; זהר ח"א צ"ח. ראה תורה שלימה להרב כשר, פסקא קל). לא יבין אדם בשכינה כל עוד הוא זקוק למאכל ומשתה, ולישון ושאר צרכי הגוף. כאשר נשתחרר מזה, נבין פי כמה יותר. הענין עצמו "יתעלה".

[ח] ויתהלל. בזה מצא חן בעיני דברי ר' שמואל דוד לוצאטו, בספרו "בית האוצר" (מהד' תרמ"א עמ' 36) שכאשר האדם מזמר, בלי כולת לבטא מלים אבל נפשו עליזה ביותר, הוא מוציא מפיו אותיות "לה-לה". אני מוסיף, כאשר נגמרו לנו המלים, ואין יכולת לתאר השבח, אומרים היגויים של "לה-לה" וזו היא "יתהלל".

הרי לפנינו שאין כאן כפילות. והאומר קדיש במתינות יכול לכוין כל הפרטים האלו.